

Zounek, Jiří; Šimáně, Michal

Fáze historikovy výzkumné práce

In: Zounek, Jiří; Šimáně, Michal. *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství : kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 72-74

ISBN 978-80-210-6944-2; ISBN 978-80-210-6947-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131204>

Access Date: 02. 04. 2025

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

FÁZE HISTORIKOVY VÝZKUMNÉ PRÁCE

Historický výzkum, stejně jako výzkumy v jiných vědeckých disciplínách, není otázkou jednorázového činu, ale vždy jde o proces, který se skládá zpravidla z několika fází.³⁵

1. Volba tématu a stanovení problémů. Jde o velmi důležitou fázi výzkumu. Vlastní volba tématu a stanovená konkrétních výzkumných otázek je velmi složitá věc, protože **od tohoto bodu se odvíjí celý další výzkum**. Studentům pomáhají s volbou tématu jejich vyučující či konzultanti. Někdy se může téma pro výzkum „zrodit“ po přečtení nějaké knihy nebo odborného článku. Jindy může jít o pokračování předešlého výzkumu apod. U zrodu nového výzkumného tématu může být zvědavost. Naše prarodiče mohou například říkat, jak oni se dříve lépe učili a byli daleko více poslušní. Student nebo výzkumník se může ptát, na základě čeho to tvrdí. Jaké k tomu mají doklady? A již je na světě téma, které se musí samozřejmě dále specifikovat, promýšlet či konzultovat se svým vyučujícím nebo odborníkem na danou oblast. V této fázi je proto nutné **odpovědět si zejména na několik otázek**, například: Má práce přinést zcela nové poznatky na základě původního výzkumu? Půjde o kompilační práci (tedy o jiný pohled na dosavadní výsledky výzkumů nebo shrnutí poznatků mnoha výzkumů a nalezení nových souvislostí)? Jak je téma „zpracovatelné“ z hlediska dosavadní literatury a dostupnosti pramenů? Do jaké hloubky bude téma zpracované? Jaké metody budou při výzkumu použity? Jakou formu vědeckého sdělení bude mít výsledek? Půjde o krátký článek nebo diplomovou práci či dokonce knihu? Dále je vhodné si vypracovat alespoň základní osnovu práce a rámcový plán výzkumu.

2. Zpracování tématu v dosavadním vědeckém výzkumu. Druhá fáze by měla dát relativně úplnou a především detailní odpověď na to, zda a jak je dané téma zachyceno v literatuře, k jakým výsledkům došli vědci v předchozích výzkumech (a to i v širším kontextu) nebo jaké výzkumné metody byly použity při realizovaných výkumech. Významnou úlohu zde hrají bibliografie, a to jak hotové, tak vytvářené výzkumníkem. Někdy jde o poměrně náročnou fázi výzkumu, protože

³⁵ Tato pasáž textu vychází z Bartlovy publikace Úvod do studia dejepisu, ale je upravena, zkrácena a doplněna autory. Pojednání o fázích historikovy výzkumné práce lze dále nalézt např. v publikaci Josefa Bartoše a dalších.

k některým tématům existuje velké množství zdrojů (např. k dílu J. A. Komenského). Je tedy nutné prostudovat poměrně hodně textů (zde záleží i na vhodné formulaci výzkumných otázek). V některých případech je ale k dispozici malé množství zdrojů, což znamená méně studia, ale pak může být poměrně těžké sepsat obecnější kontext tématu. Nikdy by se nemělo zapomínat na zahraniční literaturu, která je dostupná v knihovnách, nebo v elektronických databázích knihoven či univerzit.³⁶

3. Shromáždění relevantních pramenů a jejich kritika. Cílem je shromáždit pokud možno všechny prameny vztahující se k tématu (i prameny, které se k tématu váží jen okrajově, rovněž tyto prameny mohou přinést důležitou informaci). Poté následuje vyhodnocení jejich dokumentární hodnoty a informační kapacity. Měla by se prověřit také pravost a hodnověrnost pramenů (kritika pramenů). V dějinách pedagogiky či školství se jen stěží setkáme s falzifikáty, přesto je vhodné při výzkumu pramen prověřit.³⁷ Těmito kroky končí tzv. informační fáze výzkumu, která je také nazývána **heuristikou**.

4. Studium literatury a pramenů. Ve čtvrté fázi jde především o snahu, na základě detailního studia všech dostupných zdrojů, „rekonstruovat“ minulost (určitý historický proces). Uplatňují se přitom analýza, komparace, interpretace, syntéza. Důležitou součástí je zpravidla formulování závěrů.

5. Vypracování první verze práce. Ta by měla vyjadřovat všechny získané poznatky z výzkumu, ale také takřka všechny obsahové a formální záležitosti, které jsou požadovány na odborné práci (obsah, úvod, závěr, seznam použité literatury, pramenů, tabulky, grafy apod.). Doporučuje se tuto verzi na nějakou dobu odložit a poté se k ní vrátit a znovu práci přečíst – mnohdy se odstraní zbytečné chyby či nejasně formulované myšlenky apod.

6. Definitivní verze celé práce. Jde o verzi, která je připravena k odevzdání (v případě diplomové práce), nebo je zaslána do redakce odborného časopisu či nakladatelství. Ponecháme nyní stranou požadavky redakcí odborných časopisů a nakladatelství, mnohdy jde totiž o velmi specifické požadavky. Tato tematika již sahá za rámec naší publikace. V případě bakalářské nebo diplomové práce je nezbytné, aby odevzdávaná práce byla na vysoké úrovni jak co do obsahu, tak

³⁶ V případě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity je tzv. elektronické informační zdroje dostupné z webu knihovny, nebo přímo na adrese: <http://knihovna.phil.muni.cz/katalogy-a-databaze/elektronicke-informacni-zdroje/>.

³⁷ O kritice pramenů naleznete více informací např. v publikaci Miroslava Hrocha a kolektivu, ale i dalších.

i po formální stránce. V současné době, kdy můžeme využívat různé druhy kvalitních textových editorů (i tzv. open source), máme k dispozici skenery a další digitální nástroje a služby na internetu, by mělo jít o práce, které budou na vysoké úrovni i po formální stránce. Neměli bychom také zapomínat, pokud možno, na bezchybný seznam použitých zdrojů. Jde-li o bakalářskou či magisterskou/dizertační práci, je vždy dobré konzultovat všechny obsahové i formální náležitosti se svým vedoucím práce či konzultantem.

Tento postup není závazný, některé fáze lze zaměnit a dokonce zcela přeskočit. Vše se odvíjí například od tématu a koncepce výzkumu, dostupnosti literatury a pramenů, předchozího studia. Ve hře jsou i další faktory, např. zkušenosti výzkumníka z jiných výzkumných projektů, osobnost výzkumníka/studenta, jeho časové možnosti či styl práce.